

Aanleren diepe woordkennis

250 Verderwegwoorden voor kinderen met een visuele beperking

Behavioural Science Instituut/Pedagogische Wetenschappen en Onderwijswetenschappen,
Radboud Universiteit | Agnes Tellings & Mathijs Vervloed

Expertisecentrum Nederlands | Judith Stoep

Koninklijke Visio | Mariël Peeters

Colofon

AANLEREN DIEPE WOORDKENNIS

250 Verderwegwoorden voor kinderen met een visuele beperking

februari 2022

Agnes Tellings Radboud Universiteit
Mathijs Vervloed Radboud Universiteit
Judith Stoep Expertisecentrum Nederlands / Radboud Universiteit
Mariël Peeters Koninklijke Visio

Vormgeving: Yvonne Meeuwssen

CITATIE BIJ PUBLICATIE

Tellings, A., Vervloed, M.P.J., Stoep, J., & Peeters, M. (2022). Aanleren diepe woordkennis. 250 Verderwegwoorden voor kinderen met een visuele beperking. Nijmegen/Eindhoven: Radboud Universiteit/ Expertisecentrum Nederlands/Koninklijke Visio.

SUBSIDIE

Dit onderzoek is mede mogelijk gemaakt door financiering van Stichting NOVUM (nu Visio Foundation).

UITGAVE EN VERSPREIDING

Koninklijke Visio

© Radboud Universiteit, Expertisecentrum Nederlands & Koninklijke Visio, alle rechten voorbehouden
© 2022: Tellings, A., Vervloed, M.P.J., Stoep, J., & Peeters, M.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op weke manier dan ook zonder voorafgaande toestemming van de copyrighthouders. Bij iedere overname van (delen van) tekst is bronvermelding auteursrechtelijk verplicht.

1. Inleiding

In dit document zijn drie sets woorden met leeftijdsindicaties opgenomen:

1. algemene verderwegwoorden
2. dierennamen
3. kleurnamen

De leeftijdsindicaties zijn bij benadering en gebaseerd op de ontwikkelingslijnen van goedziende kinderen.

De toelichting bij de woorden heeft vooral betrekking op het perceptuele deel van de betekenis. Die betekenisaspecten zijn voor visueel beperkte kinderen moeilijk. Bij "groot" vermelden we bijvoorbeeld niet de betekenis als in "daar ben je nu te groot voor" en "als je later groot bent". Zulke betekenissen moeten natuurlijk ook geleerd worden, maar daar hebben we het hier niet in de eerste plaats over.

Een speciale didactiek voor deze woorden voor leerlingen met een visuele beperking staat beschreven in lesmaterialen voor de onder-, midden- en bovenbouw en de theoretische verantwoording bij deze materialen. Deze documenten maken onderdeel uit van de E-Learning Aanleren diepe woordkennis en zijn ook los beschikbaar in EduVIP.

Voor overige didactische suggesties zie het boekje *Hoe kinderen woorden leren* van A. Tellings m.m.v. K. Coppens (Garant).

2. Algemene verderwegwoorden

a. 1 tot 4 jaar

bloed	1 tot 4	
bos	1 tot 4	als: bos met bomen
bus	1 tot 4	
dak	1 tot 4	
film	1 tot 4	
foto	1 tot 4	
huis	1 tot 4	
lamp	1 tot 4	
maan	1 tot 4	hoe ziet dat eruit, niet als model maar aan de hemel?
nacht	1 tot 4	
oog	1 tot 4	
raam	1 tot 4	
rook	1 tot 4	
spiegel	1 tot 4	
ster	1 tot 4	hoe ziet dat eruit, niet als model maar aan de hemel?
straat	1 tot 4	
tekening	1 tot 4	
televisie	1 tot 4	
trein	1 tot 4	
vissen	1 tot 4	
vuur	1 tot 4	
weg	1 tot 4	als "de vogel vliegt weg"
zee	1 tot 4	
zon	1 tot 4	hoe ziet dat eruit, niet als model maar aan de hemel?

b. 3 tot 5 jaar

donker	3 tot 5	ambigu: donker buiten; donkerblauw; donkere ogen
groot	3 tot 5	ambigu: lang (persoon); lang en breed (grote klok, grote letter)
hoog	3 tot 5	ambigu: lang i.t.t. breed; ver van de grond (de hemel)
kijken	3 tot 5	
kleur	3 tot 5	
kleuren	3 tot 5	
lucht	3 tot 5	
meer	3 tot 5	als "ik wil meer soep"
mooi	3 tot 5	ambigu: esthetisch mooi; knap (uiterlijk)
tekenen	3 tot 5	
zien	3 tot 5	

c. 5 tot 8 jaar

bar	5 tot 8	als: café
beek	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: rivier
berg	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: heuvel
den	5 tot 8	
dorp	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: stad
duin	5 tot 8	
flat	5 tot 8	
grot	5 tot 8	
hal	5 tot 8	
haven	5 tot 8	wat je er allemaal kunt zien
heuvel	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: berg
kasteel	5 tot 8	
kerk	5 tot 8	uiterlijke verschillen met; moskee, tempel
kust	5 tot 8	
naaien	5 tot 8	
park	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: tuin, bos
plaat	5 tot 8	
plein	5 tot 8	
raket	5 tot 8	
rivier	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: beek, kanaal
schaduw	5 tot 8	
scherm	5 tot 8	computerscherm; kamerscherm; vergelijk met "doek" in bioscoop
schilderen	5 tot 8	verschil met: verven
schip	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: boot, kano, sloep, jacht
stad	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: dorp
terras	5 tot 8	vooral als: bij café of restaurant
toren	5 tot 8	
tram	5 tot 8	uiterlijke verschillen met: bus, trein
veld	5 tot 8	vergelijk met: wei (altijd gras, geldt niet voor veld)
verf	5 tot 8	
zaal	5 tot 8	

d 6 tot 9 jaar

avond	6 tot 9	
beeld	6 tot 9	ambigu: tastbaar of niet tastbaar
bouw	6 tot 9	als: de bouw van een huis (activiteit)
branden	6 tot 9	letterlijk: met vuur
buurt	6 tot 9	wat kun je er allemaal zien?
diep	6 tot 9	ambigu: de bodem is ver weg; 1 meter diep; het schip ligt diep
gebouw	6 tot 9	
ijzer	6 tot 9	uiterlijke verschillen met andere metalen; hoe voelt dat aan?
licht	6 tot 9	ambigu: overdag is het licht; lichtblauw; lichtbundel; kaarslicht; TL-licht; ledlicht
natuur	6 tot 9	wat kun je er allemaal zien?
plaats	6 tot 9	letterlijk: plek
schrijven	6 tot 9	
vliegen	6 tot 9	
wereld	6 tot 9	de aarde en het heelal
wijzen	6 tot 9	
website	6 tot 9	

e. 9 tot 11 jaar

aankijken	9 tot 11	
aanstrepen	9 tot 11	
aanwijzen	9 tot 11	
achteromkijken	9 tot 11	
afbeelding	9 tot 11	verschillende soorten: tekening, ets, schilderij, foto, screenshot
afstand	9 tot 11	ruimtelijk
aluminium	9 tot 11	uiterlijke verschillen met andere metalen; hoe voelt dat aan?
atlas	9 tot 11	
autosnelweg	9 tot 11	
binnenplaats	9 tot 11	uiterlijke verschillen met: plein
bouwwerk	9 tot 11	
brons	9 tot 11	uiterlijke verschillen met andere metalen; hoe voelt dat aan?
bungalow	9 tot 11	uiterlijke verschillen met andere typen huizen, flat
camping	9 tot 11	wat kun je er allemaal zien?
dierentuin	9 tot 11	
dikgedrukt	9 tot 11	
eiland	9 tot 11	
enorm	9 tot 11	ruimtelijk: een enorme berg
fabriek	9 tot 11	
folder	9 tot 11	uiterlijke verschillen met: krant, tijdschrift
gebaren	9 tot 11	
gebied	9 tot 11	ruimtelijk, uiterlijke verschillen met: terrein
goud(en)	9 tot 11	uiterlijke verschillen met andere metalen; hoe voelt dat aan?
hoofdweg	9 tot 11	
hoogte	9 tot 11	ruimtelijk
insect	9 tot 11	uiterlijke aspecten van kleine dieren die daar wel/niet onder vallen
kladblaadje	9 tot 11	
kleurig	9 tot 11	

koper (metaal)	9 tot 11	uiterlijke verschillen met andere metalen; hoe voelt dat aan?
kunst	9 tot 11	beeldende kunst, dans, toneel, kleinkunst
landbouw	9 tot 11	wat doe je allemaal als je aan landbouw doet?
landschap	9 tot 11	uiterlijke aspecten, verschil met natuur
leesbril	9 tot 11	
manege	9 tot 11	wat kun je er allemaal zien?
metaal	9 tot 11	waarneembare overeenkomsten tussen alle metalen; hoe voelt dat aan?
moskee	9 tot 11	uiterlijke verschillen met: kerk, tempel
nakijken	9 tot 11	
noorden	9 tot 11	ruimtelijk aspect; verschil met boven/onder
noordpool	9 tot 11	uiterlijke aspecten
onderstrepen	9 tot 11	
onweren	9 tot 11	wat zie je allemaal als het onweert?
oosten	9 tot 11	ruimtelijk aspect; verschil met links/rechts
opmaken	9 tot 11	als: dat er niets meer is, maar ook: een tekst opmaken
opschrijven	9 tot 11	
optocht	9 tot 11	wat zie je allemaal bij een optocht?
plattegrond	9 tot 11	
portret	9 tot 11	
prachtig	9 tot 11	
reclamefolder	9 tot 11	uiterlijke verschillen met: krant, tijdschrift
roofdier	9 tot 11	uiterlijke aspecten van dieren die daar wel/niet onder vallen
ruimte	9 tot 11	letterlijk
schoolagenda	9 tot 11	
schuilplaats	9 tot 11	hoe kan een schuilplaats eruit zien?
schuingedrukt	9 tot 11	
snelheid	9 tot 11	
snelweg	9 tot 11	uiterlijke verschillen met: N-weg
spoorweg	9 tot 11	
straaljager	9 tot 11	
thermometer	9 tot 11	

toneel	9 tot 11	hoe ziet een toneel eruit?
toneelstuk	9 tot 11	
uiterlijk	9 tot 11	
verstoppes	9 tot 11	
verte	9 tot 11	
villa	9 tot 11	uiterlijke verschillen met een "gewoon" huis
vliegveld	9 tot 11	
voorstelling	9 tot 11	
vuur; vuurrood	9 tot 11	dat vuur beweegt, en zie kolom G-H-I
waggelen	9 tot 11	hoe ziet dat eruit?
waterval	9 tot 11	hoe ziet dat eruit? (beweging, hoogteverschil, kan breed of smal zijn)
weiland	9 tot 11	
westen	9 tot 11	ruimtelijk aspect; verschil met links/rechts
woning	9 tot 11	dat er uiterlijk heel verschillende woningen zijn
zaklamp	9 tot 11	
zeebodem	9 tot 11	
ziekenhuis	9 tot 11	wat zie je daar allemaal?
zilver	9 tot 11	uiterlijke verschillen met andere metalen; hoe voelt dat aan?
zuiden	9 tot 11	ruimtelijk aspect; verschil met boven/onder
zweven	9 tot 11	

f. 10 tot 12/12+ jaar

akker	10 tot 12	uiterlijk verschil met: weiland
bleek	10 tot 12	
bron	10 tot 12	aardrijkskundig; hoe ziet dat eruit?
fors	10 tot 12	ruimtelijk: groot van lichaamsbouw
glanzen	10 tot 12	
gracht	10 tot 12	uiterlijke verschillen met: sloot
grauw	10 tot 12	
ivoor	10 tot 12	hoe ziet dat eruit; hoe voelt het aan?
jacht	10 tot 12	uiterlijke verschillen met: roeiboot, kano
klad	10 tot 12	
kolom	10 tot 12	
massa	10 tot 12	ruimtelijk (groot geheel)
merrie	10 tot 12	
museum	10 tot 12	
oceaan	10 tot 12	uiterlijke verschillen met: meer, vijver
oogsten	10 tot 12	
ploeg	10 tot 12	als: landbouwwerktuig
schema	10 tot 12	
surfen	10 tot 12	
tabel	10 tot 12	
tempel	10 tot 12	uiterlijke verschillen met: kerk, moskee
wijk	10 tot 12	
noordoosten	10 tot 12+	zie "noorden" en "oosten"
noordwesten	10 tot 12+	zie "noorden" en "westen"
planeet	10 tot 12+	hoe ziet dat eruit, niet als model maar aan de hemel?
zuidoosten	10 tot 12+	zie "zuiden" en "oosten"
zuidwesten	10 tot 12+	zie "zuiden" en "westen"

g. 11 tot 12+ jaar

aanhalingsteken	11 tot 12+	
bebouwing	11 tot 12+	hoe ziet dat eruit als er ergens bebouwing is?
diagram	11 tot 12+	
galerij	11 tot 12+	hoe ziet dat eruit?
geiser	11 tot 12+	aardrijkskundig
grafiek	11 tot 12+	
hectare	11 tot 12+	wat moet je je ruimtelijk voorstellen bij een hectare?
herenhuis	11 tot 12+	uiterlijke verschillen met: villa, "gewoon" huis
lanceren	11 tot 12+	hoe ziet het eruit als een raket gelanceerd wordt?
landhuis	11 tot 12+	uiterlijke verschillen met: herenhuis, "gewoon" huis
legenda	11 tot 12+	
natuurgebied	11 tot 12+	
natuurramp	11 tot 12+	hoe ziet dat eruit?
oppervlakte	11 tot 12+	
stallage	11 tot 12+	
tentoonstelling	11 tot 12+	
watertoren	11 tot 12+	

3. Diernamen

De moeilijkheidsgraad van deze woorden is bepaald op basis van hoe vaak ze voorkomen in teksten voor kinderen: hoe vaker hoe makkelijker. Denk bij het aanleren van deze woorden aan aspecten als: Hoe beweegt het dier zich voort? Hoe "zit" het dier? Welke delen van het dier zijn meestal zichtbaar (bijv. de poten van een eend niet als de eend zwemt)?

aap	1 tot 4
koe	1 tot 4
olifant	1 tot 4
spin	1 tot 4
vis	1 tot 4
beer	1 tot 5
kikker	1 tot 5
leeuw	1 tot 5
mier	1 tot 5
slang	1 tot 5
vlieg	1 tot 5
vogel	1 tot 5
tijger	4 tot 6
wolf	4 tot 6
giraf(fe)	5 tot 8
haan	5 tot 8
kuiken	5 tot 8
slak	5 tot 8
vlinder	5 tot 8

vos	6 tot 9
haas	6 tot 9
hert	6 tot 9
pad	6 tot 9
krokodil	6 tot 9
egel	8 tot 10
geit	8 tot 10
mol	8 tot 10
uil	8 tot 10
zebra	8 tot 10
chimpansee	9 tot 12
dinosauriër	9 tot 12
dolfijn	9 tot 12

4. Kleurnamen

De moeilijkheidsgraad van deze woorden is gebaseerd op hoe vaak ze voorkomen in teksten voor kinderen en volwassenen. Didactisch kunnen kleuren het beste aan elkaar gerelateerd worden: rood/roze en oranje/geel maar zwart tegenover wit, enz.

blauw	2 tot 4
groen	2 tot 4
zwart	2 tot 4
bruin	3 tot 5
geel	3 tot 5
rood	3 tot 5
wit	3 tot 5
roze	3 tot 5
oranje	6 tot 8
paars	6 tot 8
grijs	7 tot 9
beige	8 tot 12
lila	8 tot 12

